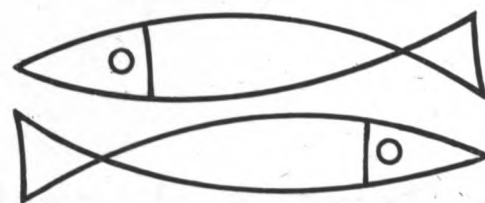

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

red. en sekr. h. pootlaan 242, alkmaar

adm.: merelhove 273, capelle a.d. ijssel

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

Rebellie tegen de Here en Zijn Gezalfde

*Waarom woelen de volken
en zinnen de natiën op
ijdelheid?*

*De koningen der aarde
scharen zich in slagorde en
de machthebbers spannen
samen tegen de HERE
en zijn gezalfde:*

*Laat ons hun banden
verscheuren en hun touwen
van ons werpen!*

Ps. 2 : 1-3 (N.V.)

David (Hand. 4 : 25) heerst als gezalfde des HEREN over Israël en over de hem onderworpen volken, rond Israël: Filistijnen, Moabieten, Arameërs, de bevolking van Hamath, Amalekieten en Edomieten (2 S. 8).

Maar, waar David kennelijk bij geruchte ter ore is gekomen: er is iets gaande, de volkeren rondom hem „woelen“, zijn onrustig, in opwindning. Zij „zinnen“ op iets: er broeit, er gist iets. Bepaalde FEITEN zijn er nog wel niet (of nauwelijks) aan te wijzen — tot DADEN is het nog niet gekomen — maar er zijn wel aanwijzingen dat er iets op til is.

Immers: de koningen der aarde stellen zich op, de machthebbers spannen samen. M.a.w. het is geen plaatselijk incident — er zit meer achter. De koningen hebben de hoofden bij elkaar gestoken; achter de schermen zijn vertrouwelijke besprekingen gevoerd en bepaalde plannen opgesteld. Heimelijk is er een coalitie tot stand gekomen, na die vertrouwelijke besprekingen op hoog niveau, en men is tot een gemeenschappelijke conclusie gekomen — zo iets als: wij wensen het niet langer.

Uiteraard is daarvan het één en ander uitgelekt. Wellicht niet per ongeluk: provocatie en volks-

ophitsing zijn nu eenmaal een integrerend bestanddeel van de „grote politiek“. Het volk, de soldaten moeten straks de kastanjes uit het vuur halen voor de koningen.

Jezus heeft deze heren eens en voorgoed getypeerd: machthebbers, onderdrukkers, die zich op de koop toe óók nog weldoeners laten noemen (Luc. 22 : 25). De wereld is nog niet veel veranderd! In elk geval: de grote heren zijn tot overeenstemming gekomen. Wat de duistere motieven der participanten zijn, blijft verborgen, voorlopig!

Ieder zal wel zo zijn eigen belangen en oogmerken hebben, bij dat gemeenschappelijk besluit. Ook in deze is de wereld nog niet veel veranderd. Maar met behoud van eigen, verzwegen doeleinden is er toch een eenheid gegroeid, een voorlopig samengaan, dat zijn eensgezindheid ontleent aan gemeenschappelijke haat. Haat tegen Jahweh en zijn gezalfde.

Voor deze volkeren zijn God en Zijn Koning één. De Koning is bijna de gepersonificeerde God. Zo bezien zij 't voor zichzelf. Zo rekenen ze ook t.a.v. David. Wie met David gaat vechten, strijdt ook tegen Davids God. En de stille dreiging, die nu in de lucht hangt is dit: met één gezamenlijke krachtsinspanning wil men „hun banden verscheuren, hun touwen van zich werpen. „Banden en touwen“, dat is een beeldspraak aan het landleven ontleend: de ossen — trekdieren — werden met touwen en banden voor ploeg en eg en wagen gespannen.

De koningen voelen zich voor de wagen van Jahweh en David gespannen. Maar ze zijn 't zat. Ze wensen zich niet meer te buigen

onder het juk, dat de HERE hun aangespannen heeft. Ze willen dat juk afwerpen. Vrijheid van initiatief — niet langer als ossen voor 't karretje van David. Niet langer dienstbaar aan Jahweh en Zijn gezalfde. Vrij! en dan David straks gespannen voor hun karretje. En heimelijk denkt ieder van hen: voor 't mijne! Want wie Davids rijk in handen krijgt, bezet daar weer een sleutelpositie tussen Egypte en Mesopotanië!

Waarom woelen de volken? Waarom trekken hun koningen nu opeens SAMEN op? Is het een wonder dat een lid van de nog zo jonge kerk van Hand. 4 naar het oude psalmboek grijpt en de hele gemeente vol ontzetting mee prevelt de woorden van vader David, ja van de H. Geest (Hand. 4 : 25). Petrus en Johannes zijn gearresteerd en ternauwernood vrijgelaten. Waarom? Vanwege een schelmstuk? Nee, terzake van 'n weldaad aan 'n zieke, 'n hopeloos invalide bewezen, waardoor deze gezond is geworden! (4 : 9). Een weldaad bewezen in de naam van de HERE en Zijn Gezalfde — zijn Messias, Jezus. En Herodes, Pontius Pilatus en het Sanhedrin zijn het eens geworden — edomiet, romein en jood hebben elkaar de hand gereikt, eeuwenoude tegenstellingen zijn overbrugd, diep ingevreten geschillen bijgelegd, hoe groot moet de haat zijn tegen de HERE en Zijn Messias, dat zij zo'n revolutionaire ontwikkeling teweeg brengt! De brs. en zrs. hebben 't herkend, daar in Jeruzalem.

Zij hebben in hun situatie herkend, wat de H. Geest bij monde van hun vader David eeuwen tevoren reeds had gesproken. Zij hebben het voor hun ogen zien gebeuren: de prediking van het evangelie van de wereldheerschappij van des HEREN Gezalfde wraakt de woede en de haat van volkeren en hun machthebbers (weldoeners laten ze zich noemen! Ook al beroven ze hun volk van de eeuwige zaligheid...) gaande. Zij ontketent een golf van woest en redeloos verzet: Zelfs het genezen van een

hopeloos invalide wordt aangegrepen om zo mogelijk de stem van het evangelie in bloed te smoren. Onverbloemde haat — waardoor zelfs Jeruzalems deftigste burgers hun masker afleggen en geen enkele scrupule meer blijken te hebben.

En waarom? Ja, waarom? Doet de kerk kwaad in de wereld? Brengt ze een afschuwelijke boodschap? Zij brengt het evangelie! Predikt zij soms de haat? Zij predikt de liefde, Góds liefde! Wenst zij de volkeren in slavernij te voeren, met banden en touwen te snoeren? Zij begeert de vrijheid te brengen, vrijheid VAN de grootste slavendrijver aller tijden, Satan; vrijheid IN de Verlosser, Jezus, Gods Gezalfde. Altijd weer ontmoet de kerk diezelfde eensgezinde haat, als zij de Gezalfde predikt. Altijd weer blijft zij voor 't raadsel staan: waarom woelen dan de heidenen, spannen de koningen samen? Maar zij blijft niet BIJ dat raadsel staan, verlamd, machteloos. Want zij zegt het vader David, ja de H. Geest na: al spannen alle machthebbers samen, al woelen ook alle volken, toch is al hun rebellie, hun haat en geweld tevergeefs: zij zinnen op IJDELHEID!

*Overgenomen uit
„Ons Kerkblad“ van 8-7-'61
orgaan ten dienste van de
Gereformeerde Kerken in de
provincie Utrecht.*

IN DIT NUMMER

Pagina 373 - Ds E. R. Postma,
Rebellie tegen de Here en Zijn Gezalfde

Pagina 374 - Ds H. Smit,
Gemeenschappelijke verklaring...

Pagina 357 - Prof. dr A. Th. van Deursen,
Zevenhonderd jaar socialisme

Prof. C. Veenhof,
Evangelie en Marxisme

Pagina 376-377 - D. W. L. Milo,
Alle mensen zijn gelijk, maar...

Pagina 378 - Dr D. Holwerda,
De zeven zegelen (7 - slot)

Pagina 379 - Ds B. Wielenga,
Boekbespreking

H. SMIT — DEN HELDER

Gemeenschappelijke verklaring

■ Iets over het karakter

De vorige week mochten we in „Opbouw” de verklaring publiceren, die door de deputaten van de Chr. Geref. Kerken en onze kommissieleden ten aanzien van de toeëigening des heils werd opgesteld. Deze verklaring is van groot belang. Vandaar dat we er even op terugkomen.

Men kan gemakkelijk uit de verklaring aflezen hoe het in de samsprekingen gegaan is. In het inleidende schrijven wordt dat ons trouwens ook duidelijk verteld. Van beide zijden hebben de deputaten/kommissieleden de bezwaren aangevoerd, die in de eigen kerkengroep tegen bepaalde opvattingen en praktijken in de andere leefden. Over die zaken kwam men tot een bepaalde overeenstemming. En zo vinden we op elk onderdeel van de verklaring een aantal punten vermeld — nu meer positief, dan meer negatief geformuleerd —, waarop men elkaar heeft kunnen vinden.

Dat geeft aan de verklaring een bepaald karakter. Men heeft om zo te zeggen niet gezocht naar een exakte definitie waarop we ons allen hebben vast te leggen. Neen, men wijst een aantal punten aan die we als grensbepalingen mogen zien en men zegt ons — om het eens even meekundig aan te duiden —, dat we in overwegen en handelen dienen te blijven binnen de cirkel die door die punten wordt gevormd. Geen aanwijzing van het „éne gezochte punt”, maar meer een terreinafbakening! Zo hebben de kerken een praktische kaart gekregen voor haar onderlinge besprekingen. Die kaart kan helpen tegen het afdwalen van de hoofdzaken en ons bij de „gemeenschappelijke wandeling” binnen de juiste paden houden. Zij markeert het wandelgebied. Maar ze maakt de gemeenschappelijke wandeling niet overbodig! Juist als de kerken het over de verklaring eens zijn zal de behoefte aan nadere precisering op menig punt worden gevoeld. De verklaring stimuleert het gesprek, maar ze beëindigt het gesprek niet. Daarin zijn de deputaten/kommissieleden evenwel eerder te prijzen dan te laken. De beslissingen vallen in het beraad van de plaatselijke kerken. En het is zeer goed, dat de kommissoriale helpers bij de geboden hulp een goede en ruime „marge” voor de zelfwerkzaamheid van de kerken open laten. Zo is men erin geslaagd „niet maar in woorden maar ook metterdaad” te voorkomen, dat de verklaring als een vierde belijdenisformulier wordt begroet.

■ Behoeftte aan nadere precisering

Op een bepaald punt zou ik de genoemde behoefte aan nadere precisering nader willen toelichten. In bescheidenheid. „Vrijblij-

Kerkelijk Leven

vend”. Maar ik mag mijn mening op een bepaald punt toch wel geven.

In hoofdstukje 7 wordt gezegd, dat we de nadruk moeten leggen op het (wederbarende) werk van de Heilige Geest en op onze eigen verantwoordelijkheid. En we zouden deze beide punten gemakkelijk kunnen aanvullen met andere, die in het vóórgaande gedeelte van de verklaring worden genoemd. Daarbij zou dan de vraag kunnen rijzen of men wel werkelijk met andere zaken te doen heeft en of niet dezelfde zaak steeds in andere woorden en in ander verband terugkeert! Maar daarover nu niet verder. Als ik nu met al die punten van de verklaring instem, dan kan ik daarmee toch nog twee kanten op! En de keus tussen die beide is, dacht ik, geen onverschillige zaak.

1. Ik zou kunnen denken, dat alle elementen van de verklaring in elke preek hun uitwerking dienen te krijgen. Dan wordt het „puntenpakket” van de verklaring dus de grondtoon van elke Woordbediening en dan wordt de speciale boodschap van de tekst als het ware „ingebod” in de boodschappen die altijd weer steeds door in de diverse punten van de verklaring opgesloten liggen.

2. Ik kan ook van overtuiging zijn, dat de verklaring mij de volle vrijheid laat me te beperken tot de eigen, speciale boodschap van de gekozen tekst en dat zij mij slechts wil waarschuwen tegen het kwaad van éézijdigheid in de tekstkeus — dus op langere termijn. Dat ze dus bedoelt te zeggen dat het niet goed is de gemeente over een langere periode alleen maar te waarschuwen tegen werkeilichheid bijvoorbeeld, terwijl de waarschuwing tegen lijdelijkheid nooit aan bod komt. Dan behoort ik er dus voor te waken dat ik over een langere periode ook werkelijk streef naar de verkondiging van de volle raad Gods.

Waar gaat het nu over? Over elke preek afzonderlijk of over een preekperiode? Is de spits gekeerd tegen de beperking tot de speciale boodschap van de tekst of tegen de beperking van de tekstkeus tot wat de prediker meer in het bijzonder licht? Ik denk dat u zonder meer zult kiezen voor het tweede. Maar... doen allen dat zonder meer? Is het niet de moeite waard daar eens over te praten?

■ De juiste hantering

Nu ik er toch over bezig ben zou ik even willen zeggen waarom ik de tweede mogelijkheid verre preferer. Niet theoretisch maar aan

Pastorale notities

Het geheim van christelijke levensmoed

Justus ut leo confidit.

Deze woorden staan geschreven op het zegel van de kerk van

Amsterdam. Ze zijn ontleend aan Spreken 28 : 1. 'De rechtvaardige is moedig als een jonge leeuw' of, zoals een andere vertaling zegt: 'De rechtvaardige voelt zich veilig als een jonge leeuw'.

Iemand die oprecht voor God leeft heeft de HERE met zich. Als hij op zijn weg en in zijn werk Gods woord en Gods recht aan zijn zijde heeft behoeft hij niet bevreesd te zijn. Hij mag in alle omstandigheden zich veilig weten. Temidden van het leven mag hij op Gods bijstand en bescherming rekenen. Als er iemand is geweest, wiens leven onder voortdurende bedreiging heeft gestaan, dan is het wel de trouwe dienstknecht van Jezus Christus, Paulus, geweest. Leest maar eens wat hij in zijn tweede brief aan de Corinthiërs

geschreven heeft over de gevaren, de zorgen, de lasten, de verdachtmakingen, de vijandschap van valse broeders en de tegenwerking van boze en ongeschikte lieden, die hem als apostel wedervaren zijn. Dan treffen u zijn herhaalde bevestigingen: Zo hebben wij dan altijd goede moed. Hij schrijft dan (2 Cor. 4 : 8-10): 'In alles zijn wij in de druk, doch niet in het nauw; om raad verlegen, doch niet radeloos; vervolgd, doch niet verlaten; ter aarde geworpen, doch niet verloren; te allen tijde het sterven van Jezus in het lichaam omdragende, opdat ook het leven van Jezus in ons lichaam openbare'. En op deze wijze heeft hij ook de gelovigen kunnen bemoedigen en vertroosten.

Het is als een weerklink op de woorden van onze Heiland: 'In de wereld zult gij verdrukking hebben, maar hebt goede moed: Ik heb de wereld overwonnen'.

Goede moed hebben, wil zeggen: zich veilig en geborgen weten in Christus Jezus.

Goede moed hebben, is geloven dat God alle dingen doet medewerken ten goede voor hen, die Hem liefhebben en die volgens zijn voornemen geroepen zijn.

B. Telder, Bilthoven

de hand van een voorbeeld. En daarmee loop ik, dacht ik, in het spoor van onze hooggeschatte leermeester Prof. C. Veenhof.

In Handelingen 3 : 6 lezen we het genadebevel dat Petrus richten mag tot de verlamde man aan de Schone Poort: „...in de naam van Jezus Christus, de Nazoreër: Wandel!”. Stelt u zich nu eens voor, dat de verlamde man hierop geantwoord had, dat hij in zich niet de kracht had om dat bevel op te volgen! Zou dat geen wáar antwoord zijn geweest? Is het niet juist, dat we „in ons niet de kracht hebben...”? Jawel, maar in dit verband zou die waarheid dan toch een leugenachtige dienst hebben verricht — tégenspraak tegen het genade-bevel van de Heilige Geest, weigering van het geloof in Hem die tot ons komt in zijn Woord!

Heeft dat ons niet iets te zeggen voor het preekwerk? Wanneer ik een tekst voor me heb, waarin de Heilige Geest ons vermaant op te staan tot een nieuw leven, tot een konkrete wijding van mijn krachten aan God, doe ik er dan goed aan met klem te verzekeren dat we de kracht daartoe niet in ons hebben? Is deze waarheid op dat moment niet bezig de klem van de roepstem van de Geest te „neutraliseren” en ons een vrome aftocht mogelijk te maken? Ik geloof er niets van, dat je altijd alles kunt of moet zeggen. Laat de tekst met zijn eigen boodschap aan het woord komen! Je behoeft de Heilige Geest niet te „helpen”. Die „hulp” werkt averechts. Maar wat is het goed om op een andere tijd — ik denk bijvoorbeeld aan de openbare belijdenis van het geloof, waarbij nogal gemakkelijk de gelovige mens in het middelpunt komt te staan — ... wat is het goed om dan, geleid door Rom. 8 : 29-30 of Ef. 1 : 3 e.v. eens „om te kijken” en in het licht te stellen,

dat de vreugde van de dag niet wortelt in onze gelovigheid, onze geestkracht, onze goede opvoeding, maar in Gods genadig welbehagen, dat ons in de weg van opvoeding en onderwijs tot het „Ja” van het geloof heeft gebracht. Zo spreekt de tekst zijn eigen taal. Maar zo is het elke prediker ook opgelegd met alle ernst de tekst-keus te voltrekken! Opdat hij niet, bij alle „korrektheid” van de exegese, door de éézijdigheid van zijn eigen voorkeur de bijbel naar zichzelf toe gaat „herschrijven”. In deze zin kunnen we werkelijk onze winst doen — voor onszelf en in het gesprek met de ander — met de ons geboden verklaring.

■ Konklusie

Uitgaande van wat de verklaring biedt heb ik nu dus een „proeve” van verder beraad gegeven. En ik zou willen herhalen wat ik straks al zei: Aan deputaten en kommissieleden komt dank toe voor hun arbeid. Zowel voor de „kaart” die ze hebben ontworpen alsook voor de „marge” die voor de plaatselijke kerken overblijft. Ik dacht dat we hier met een goede evenwichtigheid te maken hadden. Met een stimulans voor het begin en de voortzetting van het gesprek.

Wij moeten de verklaring in haar waarde laten. Wanneer we haar toch zouden willen hanteren als een konfessioneel einde van alle discussie, dan zal ze ons straks moeten tegenvallen. Zien we haar in de bescheiden maar stimulerende gestalte die ze zelf wil hebben en behouden, dan kunnen we er onder 's Heren zegen iets goeds mee doen.

A. TH. VAN DEURSEN — AMSTELVEEN

Zevenhonderd jaar socialisme

„Als onze opvolgers het achtste eeuwfeest willen gaan vieren, zullen zij van goede huize moeten komen om ons te overtreffen”. Deze trotse woorden hebben alle Amsterdammers kunnen lezen in de „Wat? Is er aan de hand krant”, die in september 1975 huis aan huis verspreid is. De organisatoren zijn over hun eigen werk blijkbaar volkomen tevreden. De cijfers geven hen gelijk. Vele duizenden inderdaad hebben de zeilschepenparade „Sail Amsterdam 700” bekeken, of de kermis meegevierd, die onder de naam „Mokum 700” in de RAI is gehouden. Een eeuwfeest moet echter ook altijd een terugblik bieden, zich rekenschap geven van de eeuwen die voorafgegaan zijn. Hoe hebben Amsterdam en Nederland dat eigenlijk gedaan?

Een goed punt van vergelijking levert ons dan een stad, die in 1975 echt zevenhonderd jaar bestaan heeft: ik bedoel Genemuiden, dat op 14 januari 1275 zijn stadsrecht verwierf. Eenmaal in de geschiedenis hebben de beide steden direct met elkaar te maken gehad. Op 21 maart 1534 trok een schare Amsterdamse wederdopers over de Zuiderzee naar Genemuiden, om zich vandaar naar Munster te begeven — destijds het kokende middelpunt van de anabaptistische beweging. Die doperse woelingen hebben bij Genemuidens jubileum niets betekend. De feestvierders zijn voorbijgegaan aan dat enkele moment, waarop Genemuiden de jaarboeken van de Vaderlandse geschiedenis heeft gehaald. Terecht ook, want de doortocht van een troep doperse

fanatieken heeft op Genemuiden geen blijvende invloed gehad.

In Amsterdam vinden ze die wederdopers wel belangrijk. Een van de vier televisie-uitzendingen die de AVRO aan het lustrum heeft gewijd ging over de mislukte doperse aanslagen van 1534 en 1535. Het in september verschenen boek van de maand „Op zoek naar het alledaagse vaderland”, van de Nijmeegse historicus Manning, geeft in zijn korte bestek van 160 bladzijden twee afbeeldingen van Amsterdamse wederdopers. Het historisch overzicht in de jubileumkrant van het Parool besteedt voor de zestiende eeuw bijna de helft van de ruimte aan de onlusten van 1535. Klaarblijkelijk gaat het hier naar veler opvatting om een kernfeit van de Amsterdamse geschiedenis.

Er is heel wat minder aandacht geweest voor de twee kerken die elk zo'n driehonderd jaar lang hun stempel gezet hebben op Amsterdamse geestelijk leven: de katholieke en de hervormde. Van katholieken is bij dit jubileum nauwelijks iets te merken geweest. De hervormden hebben hun beurt wel gehad, zelfs in een van de eerste feestelijkheden die 1975 heeft gebracht, de opvoering van een paar kluchten van Thomas Asselijn. Waarom die bijje vergeten zeventiende-eeuwse stukjes zijn opgegraven heeft de hoofdrolspeler André van den Heuvel zelf in een interview uitgelegd (NRC Handelsblad van 30 december 1974). „Hij heeft de Hollanders zo erg door, want het draait alleen maar om geloof en

geld, het een dekt het ander en de religie komt er niet aan te pas. Want medeleven met de medemens is er niet bij hoor in die tijd. Je merkt bij het bewerken en tooneelkbaar maken van dergelijke teksten wel dat de Hollander het calvinisme niet voor niets heeft uitgevonden. Het paste zo goed in zijn straatje. Asselijn laat je zien op hoeveel manieren je glashard mensen kunt bezwendelen”. Natuurlijk is dit onzin van het begin tot het eind. Zelfs als André van den Heuvel nog eens zou kunnen bewijzen dat Calvin niet geboren is in Noyon maar in Katwijk aan Zee, en niet gewerkt heeft in Genève maar in Medemblik, dan nog gaan Asselijns kluchten niet over calvinisten maar over quakers en doopsgezinden. Doopsgezinden die gruwen van de predestinatie, n quakers die het inwendig licht hoger stellen dan de bijbel — dat zouden dan calvinisten zijn geweest, nog wel van Nederlands fabrikaat!

Onzin ongetwijfeld, maar wel interessante onzin. André van den Heuvel wil zeggen dat calvinisten — christenen bedoelt hij misschien — eigenlijk alleen maar aan hun brandkast denken. Ze hebben de mond vol van vrome praatjes, en de beurs vol van andermans geld. Hun christendom is niet meer dan schijn. Het bekommert zich niet om de nood van de medemens. Dit calvinisme is de tegenpool van de zestiende-eeuwse wederdoperij. Wat de wederdopers nu precies vonden van de sacramenten of de openbaring doet er in deze manier van beschouwen weinig toe. Hoofdzakelijk is dat ze in onvrede leefden met de maatschappij. Ze wilden een betere wereld met gemeenschap van goederen, en schroomden niet hun revolutionaire ideaal zo nodig ook met geweld te verwezenlijken. In deze sociale revolutie herkent de mens van de twintigste eeuw zichzelf, en daarom zijn voor hem de wederdopers nog actueel, ook al breekt hij zich het hoofd niet over theologische kwesties.

Hij is in het verleden op zoek naar zijn eigen wereld. Hij ziet die even in de verte schemeren bij het wederdopersoproer van 1535. Maar de rechte aansluiting gaat hij toch pas vinden in de late negentiende eeuw, in de doorbraak van het socialisme. De moderne Nederlander voelt daarmee een toenemende verwantschap. Toen Jan en Annie Romein in 1938 hun „Erf-laters van onze beschaving” begonnen uit te geven, kon de keus van Ferdinand Domela Nieuwenhuis in dit gezelschap nog wel verrassen. Was deze Domela dan belangrijk genoeg om in de kring van zesendertig uitgelezen erflaters te worden opgenomen? Maar tegenwoordig zou bijna elke schooljongen die naam wel op zijn lijstje van erflaters zetten. Een goede biografie van Domela Nieuwenhuis zou in een behoefte voorzien, en een onkritische kan een bestseller worden. Socialisme wil rechtvaardigheid en bevrijding. Het protesteert tegen uitbuiting en armoede. Het verlustigt zich niet in een vaderlands verleden van regentenrecht en handelsbloei, omdat het meent dat die voor een te hoge prijs zijn gekocht. „Welvaart”, zei de socialistische wethouder Wibaut bij het Amsterdamse jubileum in 1925, „betekent morgen niet meer de rijkdom van de regentefamilies... Morgen betekent welvaart: de voorziening in alle redelijke behoeften, stoffelijk, geestelijk, cultureel, voor het leven van de grote massa der werkers van de arbeidende klasse”. Zeker, geen toeval, dat juist dit citaat terecht gekomen is in de huis aan huis verspreide feestkrant. In dat teken heeft Amsterdam zijn verleden herdacht. Het erkent de waarden van een voorbijge tijd niet meer. Het stelt zijn eigen geschiedbeeld tegenover dat van de traditie. Moeten we tussen die twee kiezen? Kan er een derde mogelijkheid zijn? Het is onze laatste vraag, en we zullen de volgende keer een antwoord proberen te vinden.

C. VEENHOF — KAMPEN

Evangelie en Marxisme

Wie ook maar een klein beetje op de hoogte is van wat er in het kerkelijke leven van ons land gaande is, weet dat daarin mensen optreden — met name theologen — die beweren dat het Marxisme en het Evangelie van het Koninkrijk Gods zoals Jezus Christus dat predikte — en ook vandaag nog in de Heilige Schrift door zijn Geest wordt verkondigd! — met elkaar in overeenstemming zijn te brengen. Althans punten van overeenstemming vertonen.

In een interessant artikel in Elseviers Magazine werd onlangs op deze kwestie nader ingegaan. Ik wil daaruit hier het een en ander doorgeven.

De schrijver ervan, Rex Brico, laat daarin voor- en tegenstanders van een „synthese”

tussen Evangelie en Marxisme aan het woord komen. Men krijgt zo een objectieve kijk op de stand van zaken in deze.

De auteur memoreert eerst enkele pogingen die ondernomen werden om tot een zekere toenadering tussen Marxisme en Christendom tot stand te brengen. Hij noemt de Praagse Christelijke vredeconferentie, de conferentie van de jeugd uit West en Oost, de Nijborgconferentie van Europese kerken en, sinds 1973, de Poolse Pax-beweging.

Aanvankelijk leken dergelijke conferenties resultaat op te leveren. Ook de christelijke deelnemers uit het Oostblok toonden zich namelijk allengs bereid zelfkritiek te oefenen. Nog wel tégen de officiële partijlijn in! Wat hen in de ogen van de westerse gesprekspartners geloofwaardig begon te maken. Maar ná de Russische overval op Tsjecho-Slowakije in 1968 veranderde dat. Onder Russische pressie werd de Praagse conferentie uit elkaar geslagen.

Ik wil er in dit verband op wijzen dat een protestantse deelnemer aan de dialoog tussen christenen en kommunisten — Lochman — een Tsjechische balling is. Hij is momenteel hoogleraar in Bazel. En volgens een recente informatie zijn de bekende communistische gesprekspartners Machovec en Gardavsky thans buiten spel gezet. De eerste werd naar een dorp verbannen. De tweede werkt in de reinigingsdienst!

Brico schrijft dat er nog wel conferenties

plaats vinden tussen christenen uit het Westen en het Oosten. Maar de marxistische deelnemers dulden geen andere kritiek dan die welke betrekking heeft op het Westen of de Derde Wereld. Kritiek op de toestanden in de kommunistische landen wordt zonder meer afgewezen als „koude oorlog”. Westerse delegaties zijn er in de loop der jaren achter gekomen, dat het geen zin heeft een dialoog te voeren zonder de Russen. In welk land men ook confereert — Oost-Duitsland, Tsjecho-Slowakije, Polen, — de invloed van met name de Russisch-Orthodoxe Kerk „torent” herkenbaar op de achtergrond.

Ik merk hierbij op dat de leiders van deze kerk herhaaldelijk de laaghartige inval in Tsjecho-Slowakije die een eind maakte aan de „Praagse Lente” onomwonden hebben goedgekeurd. En men heeft dezer dagen in de kranten kunnen lezen, dat een Russische gedelegeerde in de Assemblée van de Wereldraad de brutaliteit had te beweren dat er in Rusland geen vervolging van christenen plaats vindt.

☆☆☆

Als vertegenwoordiger van hen die menen dat een christen marxist kan zijn komt in het genoemde artikel dr Ter Schegget aan het woord. Ter Schegget is docent in de filosofie.

(Vervolg op pagina 376 - onderaan)

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

Alle mensen zijn gelijk, maar...

n.a.v. „1984”
George Orwell

Toen George Orwell in 1949 stierf, had hij juist zijn belangrijkste boek voltooid. Zijn bedoeling was blijkbaar een wereldbeeld te geven — door de lijnen van de dag door te trekken — en wel voor de volgende generatie. In het algemeen nemen wij 35 jaar voor een generatie: na 35 jaar immers komen onze kinderen op onze plaatsen te zitten. Welnu, als u 35 jaar bij het jaartal 1949 optelt komt u op de titel „1984”.

Voor zijn wereldbeeld ging Orwell uit van de gegevens van tegen 1950. Dat waren fascistische totalitaire staten, die hij had meegemaakt (Italië, Duitsland, Spanje, Portugal), de communistische totalitaire staten (Rusland en zijn vazalstaten) en het kneedbare derde deel van Eurazië. Zijn geestesoog zag onze wereld over één generatie ingedeeld in drie delen, die in voortdurende oorlog elkander intrigeerden en verteerden; waarbij de coalities van twee tegen een voortdurend wisselden en waarbij de strijd ging om de hulpbronnen van het laatste stuk van de wereld. Die drie wereldmachten waren uiteraard totalitaire staten; fascistische, communistische of beide.

In de loop der jaren na 1949 heeft de wereldontwikkeling Orwell tot in details gelijk gegeven: Cuba kon zich ontwikkelen tot een communistische totalitaire staat, Griekenland heeft zijn fascistische fase gekend en prijsgegeven, Spanje heeft zijn totalitaire regiem onlangs verwisseld voor een autoritair koningschap, de laatste „koloniën” hebben zelfstandigheid gekregen en weten er geen raad mee, de communistische „maatschappij-critische” instelling maakt elke democratie en volkerenbond machteloos en heel de wereld schijnt rijp voor krachtiger regimes.

Terwijl het jaar 1984 nadert krijgt de profetische inhoud van Orwell's boek beangstigende realiteit. Alleen daarom al kunnen wij er niet aan voorbijgaan, want ook Christenen hebben een zekere toekomstverwachting. Wij zullen de Bijbelse gegevens vasthouden, maar tevens op de wereldklok kijken. En altijd bereid zijn wat te leren van anderen. In de handel zegt men: het meeste leer je van je concurrenten. In de politiek leert men het meest van zijn tegenspelers. Zo kan de Christen ook wijsheid krijgen... door acht te geven op goddelozen.

—o—

Ja, want de naam van God de Heere komt in Orwell's boek niet voor. Dat is al beklemmend. Hij tekent de wereld zonder God, zonder het Woord, zonder beloften, zonder Godvrezende mensen, zonder kerk. Hij tekent de nabije toekomst van een gelijkgeschakelde mensheid, waarin alle zelfstandig denken, dat wil afwijken van het partijdisciplinaire denken, gedooft is. Alle mensen zijn bij hem gelijkgeschakeld. Waar zich een uitzondering voordoet — een filosoof, een die herinneringen aan vroegere perioden vasthoudt, een die zich aan de greep van het massadenken tracht te onttrekken — worden de intelligentste partijfunctionarissen ingezet om deze denker om te schakelen, tot hij in de pas loopt.

De hoofdpersoon Winston Smith is zo'n zelfstandig denker: een ambtenaar, die dagelijks de geschiedschrijving op hoog bevel verandert en vervalst. Zijn idool is een romantische pressepapier, een stuk glas dat dient om het geschreven verleden vast te houden; in tegenstelling tot alle beschreven papier, dat hij dagelijks moet vernietigen. Zonder moeite herkent u in Smith de schrijver George Orwell; en u ziet ook, dat Orwell geen negativist was: dat hij in zijn troosteloze voorspelling van de ondergang der Westerse cultuur de hoop en de naastenliefde vasthield — tot hij zelf gemengeld werd om onder te gaan aan zijn laatste beetje hoop.

Smith is in dit boek een kleine partijfunctionaris, die tot elke prijs tracht zichzelf te blijven. De troosteloze staat waarin hij werkt kent diverse bevolkingslagen. Onder aan zit „de schare die de wet niet kent”: slaven en kanonnenvlees. Dan komt de partij, de mensen die samen het volk vormen en die in een streng partijgareel marcheren. Daarboven komen de partijbonzen, goeddeels geheim en anoniem. U ziet het: alle mensen zijn gelijk, maar sommigen zijn toch meer gelijk dan anderen. In de top van de piramide zit een partijraad en daarboven troont de dictator, „Grote Broer”. Niemand van de gewone partijleden kent Grote Broer persoonlijk, niemand heeft hem ooit gezien, mogelijk bestaat hij zelfs niet eens. Maar hij is de belichaming van de partij, hij is de partij. Zijn portret hangt in alle straten, in alle kamers, vergaderruimten, fabrieken en kantoren. En overall leest men: Grote Broer ziet u.

Zijn wil is wet. Zijn macht is onbeperkt. Hij gebiedt er het staat er. Zelfs het betwijfelen van zijn bestaan is levensgevaarlijk. Hij wordt niet slechts gehoorzaamd, geëerbiedigd — maar ook vereerd, verheerlijkt en aanbeden. Zijn stem klinkt in alle huizen en — door een spreekapparaat, dat tevens als kijkapparaat functioneert — zijn ogen kunnen in elk huis zien, ieders gedrag wegen; zijn blik doorloopt de ganse aarde, peilt ieders hart, proeft elks gedachten. Er is geen plaats, waar men Grote Broer kan ontlopen. George Orwell moet psalm 139 hebben gekend, moet de Bijbel hebben gelezen. Want de afgodisch vereerde Grote Broer is niemand anders dan de Antichrist, Gods grote tegenspeler.

Het boek van de Openbaring krijgt gestalte in „1984”. Blijkbaar is voor de kerk slechts plaats, voor zover zij zich laat kneden door de totalitaire

Vervolg van pagina 375

Evangelie en Marxisme

en ethiek aan de befaamde Sociale Academie „De Horst” in Driebergen. Hij noemt zich marxist en verklaart dat hij Marx ontdekt heeft in het licht van Jezus van Nazareth, door wie hij geraakt is en van wie hij niet meer loskomt. „Jezus” — zo zegt hij letterlijk — „heeft ons op een totaal andere manier God leren zien. De God van Jezus is de God van de Exodus als het ware een **anti-god**. Hij bevrijdde zijn volk niet alleen uit de sociale, maar ook uit de godsdienstige slavernij van de Farao, die zich een zoon van de zonnegod waande. De God van Jezus is dan ook de God van de maatschappelijke en religieuze ontrechten, zoals iedere slavernij in wezen zowel sociaal als religieus is. Het gaat hem om de „anderen” die niet meetellen. Daarom verkeert Jezus voortdurend onder die „anderen” in zijn maatschappij, te weten de armen, tollenaars, hoeren enz. In de „kapitalistische Westerse wereld” noemt Ter Schegget „de ontrechten degenen die deel uitmaken van de produktiemiddelen, de huurslaven, die door hun diensten vervreemd worden van zichzelf. En het is het wetenschappelijk marxisme dat de strijd tegen die slavernij een doordachte strategie gegeven heeft, de ontrechten in een verband gebracht heeft.” Ter Schegget neemt Marx' woord dat de godsdienst opium van het volk is ernstig. Hij

neemt ook diens atheïsme serieus. Maar met Jezus' prediking van de God van de uittocht in zijn achterhoofd vraagt hij zich af of de religie waartegen Marx vocht niet het na-Constantijnse christendom was dat het subversief (revolutionaire) bevrijdende evangelie vervalste, in plaats van het geloof dat Jezus van Nazareth predikte. Ter Schegget vraagt zich af of het atheïsme van Marx niet eerder antithetisch staat tegenover de Kerk als religieus verschijnsel dan tegenover de openbaring. En uiteraard tegenover de valse voorstelling die door die religie van God gemaakt is.” De kerk als instituut ziet hij ondergaan.

Het is uit deze woorden duidelijk dat voor Ter Schegget het kwaad, de zonde in deze wereld van sociaal-economische aard is en „Jezus van Nazareth” een sociaal-economische „bevrijder”.

★ ★ ★

Van een diametraal tegenovergestelde opvatting is Prof. Kwant, hoogleraar in de sociale filosofie van de universiteit te Utrecht. Deze zei letterlijk: „Het is voor Marx boven alle twijfel verheven dat men slechts tot een verantwoorde versie op de mens kan geraken, wanneer men atheïst is. Dit moge wat hard klinken in onze periode, die wordt gekenmerkt door een zekere tonadering tussen marxisme en christendom, het is volkomen waar.”

In zijn pas verschenen boek „De visie van Marx” schrijft hij: Religie is voor Marx „de grondvorm van vervreemding, omdat deze de blik van de menselijke ogen vervalst. Wie echt aanhanger is van de religie, God beves-

tigt en de menselijke verwantschap met God, kan niet meer een gezonde kijk hebben op de menselijke werkelijkheid. Hij is veroordeeld tot een verziekte kijk.” Wanneer na een radicale breuk met iedere vorm van religie het echte zoeken naar de nood van de mensheid begint zal volgens Marx blijken dat de **economische** vervreemding de grondvorm van alle vervreemding is.

Voor Marx, aldus Kwant, was de religie de grote droom waarin de mensheid vluchtte om in haar lijden — en met name de vervreemding door uitbuiting — te kunnen berusten. Hij verfoeide een mensbeeld waarin een buiten zijn bereik liggende God een woord meesprak. Radikaal en zelfverzekerd wees hij iedere vorm van religie af. Hij begon daarmee reeds op 23-jarige leeftijd in zijn proefschrift over Democritus en Epikurius. Hij schildert daarin Prometheus (een figuur uit de griekse mythologie - C.V.) die als de grote held met de hemel breekt. Een soortgelijke kritiek keert met grote regelmaat terug in allerlei werken van Marx. Het meest markant is zijn kritiek op de religie in zijn boek „Zur Kritik der Hegelschen Rechtsphilosophie” met de beroemde passage dat godsdienst de opium is van (niet voor!) het volk.¹⁾

★ ★ ★

Als derde komt in het artikel van Rex Brico Prof. dr ir. E. Schuurman aan het woord. Diens visie op de verhouding van Christen-

¹⁾ Kwant geeft dan een analyse van de uitdrukking „opium van het volk”, zoals ik die enkele maanden geleden in „Opbouw” gaf.

staat; als achter het ijzeren gordijn. De laatste getuigen van het Lam vormen het materiaal voor de folterkamer 101 in het ministerie van de Liefde. Jawel, van de Liefde; want wanneer alles is verleugend wordt haat-liefde genoemd, oorlog heet vrede, vrijheid heet slavernij, onwetendheid heet kracht. De reglementaire omzetting van woorden, van denkbeelden, van uitgangspunten, geschiedenis en geloofsovertuiging is zo perfect en universeel, dat elke afwijking van het officiële patroon als „misdunk” wordt aangeduid: afwijkingen, die door psychiatrische behandeling en foltering gecureerd moet worden. Misdunk is „de enige zonde, die bestaat”. Denkt u ook aan de psychiatrische inrichtingen in Rusland? Aan de tiggerkooien in Griekenland? Aan de folterprocessen, hersenspoelingen, vernietigingsbunkers elders? Aan de wereldbond tegen wreedheid en politieke martelingen?

Het erge in „1984” is niet het geweld, de wreedheid, aan lichamen bedreven. Met een beetje handige lafheid kan een gevangene wellicht zelf een eind maken aan lichamelijke folteringen: door zich gewonnen te geven, door mogelijk te „bekennen”, door zelfs vrienden te verraden en alles te doen, wat de machthebbers van hem verwachten. Maar de heersers van „1984” gaan verder. Ze willen geen bekentenissen hebben. Ze willen de vrijdenkers niet straffen. Ze willen ze „genezen”. Straffen van ketters — zegt een functionaris in de folterkamer tegen Smith — heeft de ketters zingend op de brandstapel gebracht; ze gingen als helden de geschiedenis in en verwekten duizenden andere ketters. Ook bekentenissen zijn waardeloos: die kun je uit elke held persen; als je maar volhoudt met totalitaire folteringen van lichaam, ziel en geest krijg je de moedigsten wel zo ver, dat ze jankend om de kogel vragen. Maar krijgen ze die dan houden ze hun eigen diepste gedachten toch vast tot het einde.

Maar Smith moet verder komen dan dat. De partij wil haar vrijdenkende tegenstanders „genezen”: hun hart en geest zuiveren en ombuigen (pag. 210-212), hun fouten in het menselijk weefpatroon corrigeren. Onder invloed van foltermachines, elektrische schokken en injecties worden de „denkfouten” weggenomen, andere gedachten worden ingevoerd, het lichaam kunstmatig in conditie gehouden ten einde de geest te veranderen — en eindelijk „ziet” Smith dat twee maal twee vijf kan zijn, als Grote Broer dat wil. Hij zegt het niet om van de vreselijke behandeling af te zijn, maar hij „ziet” het, dat zijn denken fout is wanneer de partij het anders wil. Hij voelt dat hij een afwijking, een weffout in het totalitaire patroon is, die veranderd móet worden. Hij aanvaardt de ombouw niet slechts, hij vraagt er om. Hij smeekt, wanneer hij eenmaal „gezuiverd” is, om de kogel... voor zijn hart zou terugvallen in zelfstandige afwijkende gevoelens; voordat zijn ontwaakte liefde voor Grote Broer zou afnemen! Hier wordt niet meer handel in menselijke lichamen gedreven; hier wordt gemanipuleerd met zielen van mensen.

—o—

dom en Marxisme wordt zo weergegeven. „Onder christenen verstaat prof. Schuurman de mensen die erkennen dat zij oorspronkelijk geschapen zijn naar Gods beeld; die weten dat zij deze positie verloren omdat zij de pretentie zijn gaan voeren zelf God te zijn en derhalve hun God-zijn gaan scheppen naar hun eigen beeld en gelijkenis; mensen die geloven dat zij in hun relatie met God hersteld zijn door diens Zoon. Alle kwaad, strijd, lijden en dood in de wereld is te wijten aan die vermeende goddelijke autonomie van de mens. In de geschiedenis liggen verwording en verlossing door elkaar heen. En de spanningen die daaruit voortkomen zullen zo groot worden dat de geschiedenis niet meer verder kan en het koninkrijk Gods komt.

Naar de overtuiging van Schuurman kan geen brug worden geslagen van het christelijk geloof naar het marxisme of omgekeerd. Volgens de marxist schept de mens zichzelf en in dat scheppen verlost de mens zichzelf. De natuur vindt bij Marx haar bestemming in de vrije mens en die mens vindt zijn bestemming in zelfbevrijding door beheersing van de natuur. Voor een christen daarentegen leidt de pretentie dat de mens louter mens en autonoom is, juist tot verlies van zichzelf, tot **verwording**.

Prof. Schuurman is het volledig oneens met Ter Schegget, Bloch en andere marxisten, dat Marx zich alleen tegen de uitwassen van het christendom zou keren. Marx keert zich tegen Christus als Gods Zoon. Als het begin van de geopenbaarde geschiedenis wegvalt, betekent dat automatisch de reductie van Jezus Christus tot Jezus van Nazareth. Een christendom dat de heilsgeschiedenis laat beginnen bij de God van de Uittocht en niet

spreekt van schepping en zondeval, maakt de evolutie-theorie tot levens- en wereldbeschouwing. En dat is niet alleen een vereniging van de geschiedenis met betrekking tot het verleden maar evenzeer ten aanzien van de toekomst. De geschiedenis wordt puur menselijke geschiedenis, waarvan de geheimen ontsluit worden door de wetenschap. De wetenschap heeft bij Marx het eerste en het laatste woord, terwijl de wetenschap, naar haar specifieke aard altijd **abstract, beperkt, betrekkelijk** is. Zij kan onmogelijk haar eigen uitgangspunt zijn. Marx noemt evenwel zijn filosofie de **enige echte**, omdat zij wetenschappelijk is.

Nergens vindt Schuurman die stelling aangevochten, niet bij de neo-marxisten, niet bij de marxistische theologen. Zij allen nemen de dialectiek ²⁾ als het allesbeheersende principe van de geschiedenis over waardoor de geschiedenis in zichzelf komt te rusten, een gedachte die voor christenen volstrekt onaanvaardbaar is.

Op de vraag of de God van Jezus een God van bevrijding is, gericht naar de wereld, antwoordt Schuurman: Het christendom heeft twee dimensies, de gerichtheid op het transcendente, welke het besef inhoudt, volledig afhankelijk te zijn, en de gerichtheid op de wereld, die voort moet komen uit een leven door de Geest. Het leven door de Geest — God met ons — dat verantwoordelijkheid

²⁾ Dialectiek is een moeilijk te omschrijven begrip. Het komt er in dit verband praktisch op neer dat de geschiedenis, via spanningen, crises, revoluties, voortgaat tot de heilssstaat aanbreekt.

Beklemmend, zegt u? Ja, dit is heel erg. God verhoede dat zijn kinderen in dergelijke grote verdrukkingen zouden komen. Maar als op deze wijze de laatste getuigen gedood zouden worden en de mensen elkander zouden feliciteren met de eindoverwinning op het Lam en zijn gekochten... dan nog zou God Almachtig roepen: klimt hierheen op. En Hij zou ze levend bij Zich in veiligheid brengen (Op. 11).

En toch, en toch. Reeds nu hebben wij te maken met wereldomvattende radio en televisie; apparaten die de leugen via ruimtesatellieten op alle plaatsen der aarde gelijktijdig kunnen doen klinken. Reeds nu worden mensen vergiftigd door gestage propaganda van de Antichrist, van wie wij weten dat hij zou komen en van wie wij weten dat hij al in de wereld is. Reeds nu leven wij naar een gelijkgeschakelde wereld toe, waarin alle volkeren enerlei spraak en enerlei gedachte hebben. Het materiaal van George Orwell is aan alle kanten voorhanden. Er is niets tot stand gekomen, dat niet eerst in het menselijk brein is opgeweld.

Wij Christenen zullen deze tijd verstaan. Wij moeten dagelijks erop toezien, dat we onze mening niet dwingend opleggen aan andersdenkenden, aan de broeders, aan onze kinderen. Er zijn al zo veel „inzichten” geweest, die zich bij nadere vertaling, bij nadere Schriftstudie, niet staande konden houden. De christenheid heeft al zo vaak ketters vervolgd en onder druk gezet; jonge mensen, die onbevangen met de Heere wilden leven, met de beste bedoelingen van de dienst van God vervreemd. De libertas prophetandi, de vrijheid der exegese, kan de christenheid bewaren voor dodelijke verstarring, voor ongeestelijke uniformiteit. Gods waarheid is veelkleurig als de gehele schepping. Het juiste midden tussen dode orthodoxie en dodelijk vrijdenken kan alleen gevonden worden, wanneer wij nauw leven met de Heere, Hem kennen in onze woorden, gedachten en daden; zijn Woord verstaan.

Het boek „1984” is als een teken aan de wand. Het appelleert op het laatste Bijbelboek; het is visionair en leerzaam voor allen die bidden: „Kom haastig, Heere Jezus”. Wij moeten er ons maar niet over verbazen, wanneer ons, dienstknechten, geen betere dingen overkomen dan onze Heer zijn overkomen. Als de tijden der beproeving niet verkort zouden worden zou ons vlees het niet vol houden.

Van kerkelijke organisaties, van bisschoppelijke brieven en dergelijke aardse machten zal wel niet veel overblijven; en waar het zou overblijven zou het ons, als in Rusland, grote schade kunnen toebrengen. Maar zeker wel blijft een individuele gelovige over. Hier — en daar. Twee getuigen, zegt de Schrift, zullen er tot het laatste wel blijven. In hun mond staat de Waarheid vast. En bezwijken ziel en lichaam in de komende verdrukkingen, dan is God ons deel in eeuwigheid.

voor mens en schepping inhoudt en kritiek op de bestaande maatschappelijke verhoudingen impliceert, wordt bij een christen voortdurend aangevochten door leven uit het vlees, dat zich manifesteert in zelfzucht. Die spanning is niet uit de geschiedenis te halen. Steeds weer sluit de christen compromissen met de zelfzucht, zowel in zijn omgang met het marxisme als met het kapitalisme.

Door klassenstrijd zijn de scheefgegroeide verhoudingen in de maatschappij nooit te overwinnen. Het legaliseren van de klassenstrijd is niet anders dan het legaliseren van de zonde. Maar over zonde en schuld, zoals men die in de bijbel keer op keer tegenkomt, rept het marxisme niet, evenmin als over de meest existentiële vraag, de vraag naar de dood. „Net te doen of die niet bestaat noem ik nou burgerlijk!”

Prof. Schuurman wil wel van een voortgaande dialoog tussen twee wereldbeschouwingen weten. Maar niet om **tot verdoezeling van uitgangspunten te komen**. Voor hem staat het daarbij vast dat een christen nooit marxist en een marxist nooit christen kan zijn. Daarom zal voor hem een dialoog noodzakelijkerwijs de vorm van een **confrontatie** moeten hebben. „Het nut daarvan zou kunnen zijn verduidelijking van de wederzijdse standpunten, vooral ten aanzien van de menselijke autonomie. Die standpunten zijn mede zo onduidelijk omdat christenen zich te weinig serieus met het marxisme en met het christendom zelf bezig houden.”

☆☆☆

Het is inderdaad zoals prof. Schuurman zegt: alleen wie òf het Evangelie òf het marxisme

of geen van beide niet goed kent kan wanen dat er een of andere synthese tussen die beide mogelijk is.

De drie en twintig jarige Marx proclameerde zelfverzekerd zijn radikale afwijzing van en oorlogsverklaring aan iedere vorm van godsdienst met deze pathetische woorden uit de voorrede van zijn dissertatie: „De filosofie zal steeds, zo lang er nog één druppel bloed in haar wereldbedwingend, volkomen vrij hart zal kloppen, den tegenstander met Epicurus toeroepen: „Goddeloos is niet, wie de goden der menigte veracht maar wie de meningen der menigte over de goden aanhangt.” De filosofie komt rond en open uit voor de bekentens van Prometheus: „Met ongekunsteld woord: ik koester tegen alle goden haat”...”

In zijn — bijna klassieke — biografie van Karl Marx leidt Franz Mehring de oorlogsverklaring van Marx aan alle goden en alle godsdienst in met de woorden: „Prachtig laat een ontombare strijdlust in de voorrede op!” Zo mogelijk nog grimmiger dan Marx is Lenins houding tegenover alles wat met God en godsdienst te maken heeft.

Ik zal tot slot één uitspraak van hem citeren. En wel een uit een artikel dat speciaal handelt over „Socialisme en Religie”. Ik geef het weer in de vertaling van dr A. J. Visser. Hij ontdekte het eens op de achterkant van een blaadje van een russische „scheurkalender”!

„Aan degene die gedurende zijn hele leven zwoegt en gebrek lijdt leert de godsdienst berusting en lijdzaamheid in het aardse leven en troost hem met de hoop op een hemelse beloning. Maar hen die leven van de arbeid van anderen leert de godsdienst liefdadigheid in het aarse leven en voorziet hen van een goedkope rechtvaardiging van hun hele uitbuiters bestaan en, tegen billijke prijs, van een biljet voor de hemelse zaligheid. De godsdienst is het opium van het volk. De godsdienst is een soort van „syboecha” (de slechtste eigen gedistilleerde wodka) waarin slaven van het kapitaal hun menselijke gedaante verzuipen, en meteen verzuipen hun verlangen naar iets dat ook maar enigszins op een menswaardig bestaan lijkt. Het gehele proletariaat schaaft zich aan de kant van het socialisme dat een verbond is aangegaan met de wetenschap (!) in de strijd tegen de godsdienstige mist en de arbeiders bevrijdt van een geloof in een leven „hiernamaals”, om hen zo vrij te maken voor de wezenlijke strijd, die voor een beter leven op aarde.”

★ ★ ★

Wie dit alles overweegt kan maar tot een conclusie komen. Deze: er is geen enkele synthese, maar alleen een radikale antithese tussen de fundamentele uitgangspunten van het evangelie van Jezus Christus en de ideologie van het Leninistisch-Marxisme.

D. HOLWERDA — ZUIDHORN (Gr.)

DE ZEVEN ZEGELEN (7)

Mogelijk zou iemand willen opmerken, dat Petrus dan toch maar zegt: „Naar deze zaligheid hebben gezocht en gevorst de profeten, die van de voor u bestemde genade geprofeet hebben, terwijl zij naspeurden, op welke of hoedanige tijd de Geest van Christus in hen doelde, toen Hij vooraf getuigenis gaf van al het lijden, dat over Christus zou komen, en van al de heerlijkheid daarna. Hun werd geopenbaard, dat zij niet zichzelf, maar u dienden met die dingen, welke u thans verkondigd zijn bij monde van hen, die door de heilige Geest, die van de hemel gezonden is, u het evangelie hebben gebracht, in welke dingen zelfs engelen begeren een blik te slaan” (1 Petrus 1:10-12). Toch geloof ik niet, dat de apostel dit woord zo absoluut bedoelt; dat hij elke eigentijdse betekenis aan zo’n profetie volkomen ontzegt. Voor deze opvatting baseer ik me op wat Paulus schrijft over het geheimenis, dat hem is toevertrouwd, dat nl. de heidenen delen in het aan Israël toegezegde heil. Hij schrijft daarvan op meer dan een plaats, dat het onder de oude bedeling „verborgen” was en nu „geopenbaard”¹⁰⁾. Maar kennelijk bedoelt hij deze tegenstelling niet absoluut. Want in Ef. 3:5 zegt hij, dat dit geheimenis ten tijde van vroegere geslachten niet in dié mate is geopenbaard geweest als nu. Dus toch wel enigermate.

En als hij in 2 Cor. 3 de wetgeving op de Sinai (de bediening des doods) vergelijkt met zijn uitdragen van het Evangelie (de bediening des Geestes), dan erkent hij, dat de eerste met grote heerlijkheid gepaard ging (vs. 7). Alleen maar: die haalt niet bij de heerlijkheid van de laatste. En dan gaat hij verder: „Zelfs hetgeen verheerlijkt was is in zoverre niet verheerlijkt, als deze heerlijkheid het te boven gaat” (vs. 10). Zoals wij ook van iets dat door iets anders ver overtroffen wordt zeggen: het verdwijnt er bij in het niet, zo zegt Paulus ook van wat hij eerder als grote heerlijkheid had erkend: het was toch eigenlijk geen heerlijk-

heid, t.w.: vergeleken bij die alles overtreffende N.T.-heerlijkheid.

Welnu: zo zou ik ook Petrus’ woorden „niet voor hun eigen tijd, maar voor u, N.T.-gelovigen” in deze zin willen verstaan: niet zozeer voor hun tijd als voor nu, lang niet in die mate voor henzelf als voor u. De eerste vervulling verdween bij de tweede in het niet.^{10a)}

Voor de mogelijkheid, dat een beloftewoord achtereenvolgens verschillende vervullingen kan vinden, heeft ook de schrijver van de brief aan de Hebreeën onze ogen geopend in hoofdstuk 4: God rustte na de zes scheppingsdagen; Hij rustte opnieuw na de intocht in Kanaän onder Jozua. En toch laat Hij veel later David nog eens het volk waarschuwen dat ze bij weerspannigheid Gods rust niet zullen binnengaan. Zodat de schrijver concludeert, dat er ook nu nog een rust voor Gods volk in het verschiet ligt (vs. 9); ook voor ons ligt die belofte van tot zijn rust ingaan toch nog altijd op inlossing te wachten (vs. 1).

Nu: Waarom zou men voor een N.T.-profetie niet een meervoudige vervulling mogen aannemen, even goed als voor een O.T.¹¹⁾?

Een eerste vervulling van Jezus’ belofte — en dreiging! — dat Hij zal wederkomen neemt dan geenszins de gelovigen van later dagen de troost en hoop, noch de ongelovigen de schrik van deze toezegging. Integendeel: ze bevestigt de gemeendheid van die belofte, en versterkt daardoor onze hoop, vergroot onze troost; versterkt ook de „schrik des Heeren”!

Zo vind ik b.v. zo ongelooflijk bemoedigend wat we lezen in Matth. 27:52, 53: Zodra Jezus gestorven is, volgt er een opstanding van ontslapen heiligen (let wel: „een”, niet „de”; wie dat laatste zou beweren, zou dwalen, vgl. 2 Tim. 2:18). Juist dat gebeuren doet ons met te vaster vertrouwen onze verwachting richten op het ogenblik dat allen die in de graven zijn op het horen van de stem van de Zoon van God zullen terugkeren tot het leven (Joh. 5:25-29).

Ik denk ook aan Abraham. Wat moet het oordeel over Sodom en Gomorra hem hebben bevestigd in het vertrouwen op Gods belofte. De Heere had immers gezegd: zijn nakomelingen zouden eens het land beërven; maar dat zou nog lang duren: eerst moeten ze nog vierhonderd jaar in een vreemd land worden verdrukt. Pas het vierde geslacht zal naar het beloofde land terugkeren om het te erven, „want eerder is de maat van de ongerechtigheid der Amorieten niet vol” (Gen. 15:13-16). Dat zal Abraham dus niet meer beleven. Wat gebeurt nu echter: in één gebied van het land, de Streek, waar Sodom en Gomorra lagen, wordt al in Abrahams dagen de maat van de ongerechtigheid volgemaakt. Maar aan dat gebied voltrekt de Heere dan ook voor Abrahams ogen (vgl. Gen. 19:27, 28) de straf. Nu kan hij er zeker van zijn: de Heere zal eens Zijn belofte ten volle waar maken¹²⁾.

¹⁰⁾ Vgl. mijn brochure „De grondlegging der wereld”, Enschede 1958.

^{10a)} Vgl. ook Deut. 5:3.

¹¹⁾ Ik was het geheel eens met een opmerking van Drs H. de Jong op de laatstgehouden Opbouw-vergadering, waarin hij waarschuwde niet al te vlot te zijn met te verklaren, dat het einde der tijden voor ons nu toch wel zichtbaar wordt. Misschien, zo zei hij — ik citeer (uiteraard) afgaande op mijn geheugen — beleven wij wel een eindtijd, maar nog niet de eindtijd.

¹²⁾ Wat de datering betreft: ik geloof niet, dat mijn exegese het absoluut noodzakelijk maakt het ontstaan van het boek der Openbaringen vóór 70 te stellen. Immers: in hoofdstuk 12 heeft men te maken met een visioen omtrent een gebeuren dat naar de algemene opvatting — waarvan ik geen reden zie af te wijken — heeft plaats gehad in de geboorte en hemelvaart van Christus; dat dus een feit was geworden lang voor het visioen plaats vond.

Overigens beoogt Van der Waal, a.w. blz. 18 vlgg., dat de gangbare datering van het boek Openbaringen — tegen het einde van de 1e eeuw — bepaald niet onaantastbaar is.

wij zullen verstaan

Soms zijn de woorden van de Prediker de mijne:
je wordt van alles vaak zo moe, zo grenzeloos moe.
Alles wat leeft groeit op, het bloeit, en gaat verdwijnen,
en 't moedeloze hart vraagt soms waarom, waartoe?

Wat heeft de mens bereikt met zwoegen en met werken?
't Geslacht dat na ons komt weet niets van ons bestaan.
Wat graven, en wat namen op verzakte zerken,
dat is wat bleef van hen die ons zijn voorgedaan.

Toch, eenmaal is die ring, die cirkelgang doorbroken
toen 't graf de Zoon van God aan 't leven af moest staan.
God heeft Zich machtig op de wrede dood gewroken.

Als straks tot hemel, aarde, zee en zon en maan
het laatste woord door God de Schepper wordt gesproken
dan zullen wij verbaasd Gods wijze raad verstaan.

e. ijskes-kooger
uit: een fluit van riet

uitgave: bijlitten & schipperheijn,
amsterdam, 1972

Boek-bespreking

Theologie der Bevrijding: een uitdaging.

N.a.v.: Dr A. G. Honig jr., Jezus Christus, de Bevrijder, de inhoud van de missionaire verkondiging. Kok, Kampen; serie Kampen Cahiers no. 25; 37 pag., f 8,50.

De tekst van dit boekje heeft prof. Honig uitgesproken als rede op de Dies Natalis 1974 van de Theol. Hogeschool te Kampen (Oudestr.). Het is „voer voor theologen”, want de niet-theologisch geschoold lezer zal er niet door heen komen, vrees ik. Wat niet wil zeggen dat het geen boeiende en inhoudrijke studie zou zijn. In tegendeel, ik zou iedere geïnteresseerde lezer, die theologisch ook wat uit de voeten kan, willen aanraden deze studie te lezen. In kort bestek leidt prof. Honig ons in in de theologie der bevrijding, zoals die vooral in de twee-derde wereld beoefend wordt. M.n. Cutierrez komt uitvoerig ter sprake, maar ook de bekende M. M. Thomas uit India en de Black Theology ontvangen aandacht. Met grote kennis van zaken, mede opgestapeld in het uitvoerig notenmateriaal, schetst prof. Honig de hoofdlijnen van de theologie der bevrijding.

We moeten niet denken dat deze

theologie een mode-verschijnsel is, die vanzelf wel weer zal verdwijnen als zovele andere theologieën van de laatste jaren als b.v. de theologie van de revolutie, van de ontwikkeling, van de betekenis van de kosmische Christus. Want in al deze theologische ontwerpen staat de zelfde vraag centraal: hoe moet het verband gezien worden tussen Gods heilshandelen in Christus en de geschiedenisontwikkeling. In verband hiermee komen allerlei belangrijke vragen aan de orde. Bij voorbeeld de vraag of de dualistische visie op de geschiedenis, waarin de heilsgeschiedenis tegenover de wereldgeschiedenis komt te staan (Augustinus) niet overwonnen moet worden? Is er niet één geschiedenis waar de opgestane Christus Heer over is, en waarin Hij het door Hem bewerkte heil uitwerkt? Maar hoe werkt het heil zich dan uit in die ene geschiedenis? Of een andere vraag, die van Anselmus: Cur Dous Homo? Waarom werd God mens?

Is het antwoord: om mensen van zonden te verlossen? of, met o.a. Irenaeus: om de schepping te leiden tot haar voleinding? En dan zitten we al direkt midden in de geloofsleer van Berkhof.

Met dit hele vragencomplex worstelt ook de theologie der bevrijding. Dat doet ze niet vanuit een wetenschappelijke belangstelling in een toeschouwershouding. Deze theologische worsteling staat „in het kader van de hartverscheurende roep om bevrijding die in deze periode van de geschiedenis uit alle hoeken der aarde opklinken en vaak tot een schreeuw van woede wordt.” (pag. 4) Het gaat om de bezinning op de vraag „in hoeverre en in welke zin het evangelie antwoord is op dit geweldige verlangen naar vrijheid.” pag. 4.

Elke tijd kent zijn eigen aksent op een bepaald aspekt van het evangelie. Niet alle kanten van de Zaak kunnen tegelijkertijd boven liggen. Vandaag valt het aksent duidelijk op het evangelie als boodschap der bevrijding. Honig verwijst naar Luc. 1:18, 19. Vandaar dat Honig het ook toejuicht dat de oecumenische organen de laatste jaren zich uitvoerig hebben bezig gehouden met juist het thema van de bevrijding.

Op de wereldzendingskonferentie in Bangkok 1973/4 over „Salvation Today” stond de bevrijding dan ook duidelijk centraal, wat o.m. blijken kan uit de voorbereidende en nabetrachtende geschriften die Verkuyl in ons land aan dit thema en kongres heeft gewijd. De titels spreken voor zich: „De boodschap der bevrijding in deze tijd”, en: „Jezus Christus, de Bijvrijder, en de voortgaande bevrijdingen van mensen en samenlevingen”; beiden uitgaven van Kok, Kampen. In Nairobi zal het gaan over „Jezus Christus die bevrijdt en verenigt.”

Op zichzelf lijkt het me legitiem, zij het niet zonder risico's, om in een bepaalde tijd een bepaalde kant van de Zaak nadrukkelijk boven te laten liggen. Het is dan ook zeker terecht om te proberen een theologie op te bouwen waarin het evangelie als boodschap der bevrijding centraal staat, en die aan het christelijk handelen vandaag richting geven kan. Maar de vraag is dan natuurlijk wel wat we onder „bevrijding” verstaan; van wie of wat we bevrijd moeten worden en door wie of wat?

En dan moet gezegd worden dat de theologie der bevrijding zoals ons door Honig getekend een politieke theologie wil zijn. Iemand als Gutierrez b.v. wijst naar de kerntekst van Gal. 5:1 „Opdat wij waarlijk vrij zouden zijn, heeft

Christus ons vrijgemaakt.” Het gaat daar om bevrijding van de zonden door Christus. Maar zonde is z.i. een maatschappelijk, historisch feit als de afwezigheid van broederschap, van liefde in de intermenselijke relaties, een breuk in de vriendschap met God en de mensen. Zonde heeft te maken met de weigering God in de weg naar de naaste te zoeken. De zonde voltrekt zich in progressieve structuren, in de uitbuiting van de ene mens door de andere, in de overheersing en slavernij van volken, rassen en sociale klassen. Het gaat bij de zonde niet om een individuele werkelijkheid van het innerlijk leven. Zie Honig, p. 22, 24. Bevrijding van de zonde wordt in de politieke, maatschappelijke sfeer getrokken. Op zichzelf nog niet onwaar, dat is een kant van de zaak die wij wel eens al te makkelijk verwaarlozen; maar in zijn bewuste eenzijdigheid toch bezijden de Waarheid.

Dat het om politieke theologie gaat kan ook blijken uit de pogingen die gedaan worden om de marxistische mens- en maatschappijbeschouwing in de christelijke theologie in te bouwen. Juist omdat men in de theologie der bevrijding wil ingaan op de vragen die vanuit de (politieke) praktijk worden aangereikt, ja ook veranderend op die praktijk wil inwerken, heeft ze nodig een maatschappelijke analyse die ze niet vindt in de eigen christelijke traditie (de r.k. kerk in Zd-Amerika) maar wel aangereikt krijgt vanuit m.n. het marxisme. Bij Cutierrez zijn dan ook de invloeden van Marx maar ook van iemand als Marcuse aanwijbaar.

Honig oordeelt dat deze pogingen en marxistische gedachten goed in te bouwen in de theologie nog erg onhelder zijn, nog onvoldoende

Toezicht en controle

De comptabiliteitsafdeling — penningmeester van de minister — ziet toe dat de activiteiten van een departement de grenzen van rechtmatigheid en doelmatigheid niet overschrijden. Zij houdt daartoe o.a. een administratie bij en wel van de geplaatste opdrachten en van de daarop verrichte betalingen en dat per begrotingsjaar. Aan de hand daarvan kan zij beoordelen hoe het er financieel voorstaat, of alles binnen de grenzen van het budget zal blijven. Dreigende tekorten kunnen op deze wijze tijdig gesignaleerd worden en oplossingen om die te voorkomen zijn dan te creëren.

Die administratie is voorgeschreven voor de gehele overheid. Ze is voor alle betrokken diensten min of meer gelijksoortig en wel volgens een patroon, ontworpen op het ministerie van financiën. Zij wordt ook van die zijde gecontroleerd.

Immers wat comptabiliteit is binnen een departement is financiën binnen de rijks-overheid. De centrale penningmeester. Diens bewind is slechts effectief als er informatie komt uit de diverse sectoren en als die informatie gelijksoortig, actueel en betrouwbaar is. Vandaar dat de minister van financiën verstrekkende bevoegdheden heeft en deze niet

alleen bij de begrotingsopstelling en de presentatie aan de volksvertegenwoordiging tot gelding brengt, maar ook telkens weer bij de begrotingsuitvoering. Bij principiële zaken, ook in het kabinetsberaad, weegt de stem van deze minister zwaar. Om dat te doen functioneren nemen ambtenaren van financiën voortdurend kennis van de gang van zaken op de departementen en dikwijls steken zij ergens een stokje voor. Dan is de betreffende minister gedwongen die zaken zelf met zijn collega van financiën te bespreken dan wel in de ministerraad overleg aan te vragen.

Tenslotte is er als toezichhoudend college de Algemene Rekenkamer. Eén van de „Hoge Colleges van Staat”, werkzaam onafhankelijk wateren. Dit College bestaat uit drie leden, van het kabinet, opererend buiten de politieke benoemd door de Koningin op voordracht van de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

De taak van de Algemene Rekenkamer is bijzonder breed. Alle comptabelen — d.w.z. allen, die rijksgeld of rijksgoederen onder beheer hebben — zijn rekenplichtig aan haar. Zij leggen periodiek verantwoording over dat beheer af. Verder behoort de Kamer de eindafrekening van alle begrotingen te fiatteren, zich dus met de gedane uitgaven accoord te verklaren. Hierbij spelen opnieuw rechtmatigheid (overeenstemming met de wet) en doelmatigheid (op de voor het Rijk voordelige wijze verricht) een rol.

De 3 leden van de Kamer kunnen dit voor een groot gebied als de gehele overheid natuurlijk niet allemaal zelf doen. Zij hebben

daarvoor een orgaan, dat ruim 300 personeelsleden telt.

Jaarlijks brengt de Algemene Rekenkamer verslag uit van haar werkzaamheden; in een boekwerk van 150 à 200 bladzijden geeft zij dan een opsomming van de geconstateerde gebreken en de discussies, die met de onderscheiden ministeries gevoerd zijn om tot doelmatiger besteding van de rijks gelden te komen. Het is interessante lectuur en de pers maakt zich er dan ook graag meester van. Toch geeft het een heel éénzijdige informatie over het werk van overheidsdiensten, omdat het namelijk alles wat geaccepteerd is (waar niets op aan te merken viel) niet vermeldt. Van dit verslag, uitgebracht aan de Koningin, biedt de minister van financiën exemplaren aan de Tweede Kamer aan. Deze kan de betreffende ministers opheldering vragen over de problematiek, die de Algemene Rekenkamer signaleert. Zij kan de ministers ter verantwoording roepen.

Er is dus controle en toezicht van drie instanties: die van de comptabiliteitsafdeling ten behoeve van de minister zelf; die van financiën in het geheel van de overheidsorganen; die van de Algemene Rekenkamer als „neutrale” en externe instantie. Teveel van het goede? Beslist niet, want het gaat om enorme bedragen en om toetsen van activiteiten op politiek gebied. En dat is altijd de moeite waard. De preventieve waarde van deze controle is voorts groot; zij voorkomt veel willekeur in het bestuur van overheidsorganen.

M. de Jonge

doordacht en uitgewerkt.

„De eigenlijke vraag is immers of de mens- en maatschappijbeschouwing, die in de theologie legitiem kan functioneren, niet uit het Evangelie opgekomen zal moeten zijn.” pag. 30.

De theologie der bevrijding, zoals verwoord door Gutierrez en in de Black Theology, weerspiegelt de worsteling om met het Evangelie zich positief te kunnen opstellen midden in de konkrete bevrijdingssituaties in deze wereld.

Hoe moet men tegen de bevrijdings- en emancipatiebewegingen in deze wereld aan kijken? Zijn het tekenen van de tijd, een woord van God, dat verklaard wordt in het woord van God? Zijn de bevrijdingen uit de politieke, economische en sociale diensthuizen dezer wereld opgenomen in de universele verlossing die Jezus Christus bewerkt heeft en nu in de geschiedenis aan het uitwerken is?

Op de achtergrond speelt de al gememoreerde vraag naar de verhouding tussen heilsgeschiedenis en wereldgeschiedenis. In zijn in 1973 verschenen boekje „De heerschappij van Christus en de zending” wijst Honig ook op de verzoeningsleer die hier een geducht woord meesprekt. Zie pag. 35 e.v. aldaar.

En van hier uit zijn ook kritische vragen te stellen aan de theologie der bevrijding. Vragen, die Honig wel stelt in zijn boekje van 1973 maar niet in zijn rede van 1974. Zijn kritiek is toch uiterst sober gehouden, waar hij ook wel zijn redenen voor op geeft. Want belangrijker dan alle kritiek is „de boodschap te laten overkomen die deze theologie aan ons brengt.” pag. 36.

Nu zijn theologen sneller in het spreken tegen dan in het luisteren naar de ander, zeker als die ander uit de twee-derde wereld komt. Er zit in deze theologie ook een stuk uitdaging aan ons adres als geref. theologen om met onze zeker niet arme traditie in te gaan op de problematiek die hier aangesneden wordt.

Kritiek oefenen op het hier geboden theologisch ontwerp zonder met een alternatief te komen dat bruikbaar is in de wel zeer bijzondere situaties in de meeste landen van de twee-derde wereld, is al gauw goedkoop, behalve verdacht. De betekenis van de boodschap der bevrijding in onze tijd zal ons bezig moeten houden. Maar de theologische dienst aan onze ook verre naasten zal toch ook moeten bestaan in een aan de Bijbel genormeerde doorlichting van wat er theologisch aan de markt komt. In dialoog, in solidariteit, maar niettemin kritisch, dat is: in het licht van het Woord dat scherp is als een tweesnijdend zwaard.

Een van de kritische vragen die bij me opkwam was toch heel sterk deze: funktioneert de pneumatologie wel voldoende in de theologie der bevrijding, die me,

althans in de schets die Honig ervan geeft, behoorlijk eenzijdig christologisch lijkt. Het bevrijden- de werk van Christus wordt wel heel sterk objectivistisch geïnterpreteerd zonder dat er voldoende aandacht lijkt te zijn voor het toepassende werk van de Geest en dus voor de rol die het geloof speelt.

Voor meer kritische vragen verwijs ik naar het al genoemde boekje van Honig uit 1973.

Dat Jezus Heer is ook over de geschiedenis, dat zijn heerschappij verder reikt dan de kerk — dat lijkt me een belijden waar we voorlopig nog niet over uitgedacht zijn, als we ooit zover komen. Het viel me bij de voorbereiding van een preek over zondag 13 op, dat de Cat. deze kant van Jezus' Heer zijn helemaal niet noemt maar het helemaal toespitst op zijn Heer zijn over de gelovigen. In vr. en antw. 50 wordt beleden dat de Vader door Jezus alle dingen regeert, maar dat wordt in vr. en antw. 51 dan weer toegespitst op de bescherming en bewaring van de gelovigen. Bij de zondagen over de opstanding en hemelvaart komt het helemaal niet ter sprake. Een opvallend manko! Het is daarom goed om via de studie van prof. Honig gekonfronteerd te worden met de pogingen die de theologie der bevrijding doet om aan dat Heer zijn van Jezus over ook de wereld, de geschiedenis, recht te doen. Deze theologie nodigt ons uit, daagt ons uit om te participeren in de theologische worsteling van onze dagen die dit zo centrale gedeelte van ons belijden tot inzet heeft.

B. Wielenga, Marknesse

Kerknieuws

Aangenomen naar Zwolle (3e pr. pl., in combinatie met Dalfsen: ds D. K. Smit te Vlaardingen.

Heerenveen — Het adres van de diakonie is: K. Busstra, Aengwilderweg 98, Luinjeberd.

Lelystad — Ds Broersma, die aldaar beroepen werd door de chr. geref. kerk en de vrijgem. geref. kerk (b.v.) zal D.V. 29 jan. 1976 bevestigd worden door ds Mul (vrijgem. geref.) en ds Plantinga (chr. geref.) in een kerkdienst in de brugzaal.

De bouw van de nieuwe kerk vordert gestaag. Als er geen onwerk- bare dagen komen, kan het ge- bouw begin maart 1976 gereed zijn.

De classis Zwolle van de Chr. Geref. Kerken heeft aan de kerkeraden van de Chr. Geref. Kerken van Dronten en Lelystad de opdracht gegeven in contact te treden met de kerkeraden van de Vrijgem. Kerken (buiten verband)

van dezelfde gemeenten, om regels voor mogelijk verdere samenwerking te ontwerpen en deze te brengen op de voorjaarsclassis van 1976. De bedoeling is te be- zien hoe verder aan de eenheid van de beide kerken ook op klas- sikaal nivo gestalte gegeven kan worden. De klassis Kampen van de Geref. Kerken (Vrijgemaakt buiten verband) kreeg hiervan be- richt met het verzoek eveneens zo te handelen.

Naar verluidt is n.a.v. dit verzoek een gelijke opdracht uitgegaan naar de Geref. Kerk Vrijgemaakt te Dronten en Lelystad.

Naar de landelijke vergadering — Naar de landelijke vergadering, die D.V. 7 februari 1976 zal wor- den gehouden te Kampen werden door de vergadering van kerken binnen het klassikaal ressort En- schede d.d. 13 nov. jl. afgevaardigd als primi: Ds W. Bax te Nij- verdal en Ds O. Mooiweer te En- schede-Noord en de brs. W. Hof te Enter en C. Wehman te Deven- ter, met als secundi: Ds J. Schel- tens te Zalk en Veecaten, br. J. Kollen te Hengelo (O.) en br. J. D. Norg te Zwolle.

Door de vergadering van kerken binnen het klassikaal ressort Kampen, op dezelfde datum ge- houden, werden als afgevaardig- den naar bovengenoemde verga- dering benoemd: Ds G. Mul te Dronten, br. Stam te Zwartsluis, Ds J. Stuij te Steenwijk en Ds B. Wielenga te Marknesse als primi, terwijl als secundi werden aange- wezen: Ds K. H. de Groot te IJss- elmuiden-Grafhorst, Ds Joh. C. Schaeffer te Emmeloord en de brs. Korf te Urk en Rook te Steenwijk.

Oegstgeest — Uit de kerkeraads- vergaderingen van 23 okt. en 6 nov. '75: „De kerkeraad conclu- deert, dat de behoefte erkend wordt om in Alphen te komen tot een verdere zelfstandigheid van het gemeentelieven. Om dit uit te werken, wordt een commissie uit de gehele gemeente gevormd, waarin ook kerkeraadsleden zit- ting hebben. De gemeenteverga- dering op 17 dec. a.s. zal gedeel- telijk aan dit onderwerp gewijd worden. Ter voorbereiding van de geplande wijk- en gemeenteavon- den, waarop gesproken zal wor- den over het Avondmaal, wordt een werkgroep gevormd, die de behandeling van dit onderwerp zal voorbereiden.

Gal. 5 : 22

De vrucht van de Geest is liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, vriendelijkheid, goedheid, trouw, zachtmoedigheid, zelfbeheersing.

Op Zijn tijd heeft de Here tot Zich ge- nomen onze broeder en mede-amts- drager

HERMAN H. SCHEFFER

Dankbaar denken wij terug aan de ja- ren dat hij in getrouweheid onze ge- meente diende in het ambt van ouder- ling.

Oegstgeest, 2 december 1975

Namens de kerkeraad,
K. H. Mollema, praeses
D. van de Wetering, scriba

AARD STRIJKER

en

MARIAN DE GROOT

Blij en dankbaar delen wij U, mede namens onze ouders, mee dat wij zo de Heere wil, trouwen op 18 december a.s.

De huwelijksvoltrekking zal plaatsvinden om drie uur in het Raadhuis te Hoogeveen.

De zegen van de Heere God willen wij vragen in een kerkdienst, uitgaande van de Geref. Kerk (Vrijgem.) te Hoogeveen, waarin zal voorgaan de Weleerw. Heer Ds H. Stolk.

Deze dienst wordt gehouden om zeven uur in de Oosterkerk te Hoogeveen.

Receptie van kwart over acht tot half tien in de ontvangsthal van deze kerk.

Hoogeveen, november 1975

Korenbloemstraat 10
Einsteinlaan 20

Toekomstig adres: de Weide 1, Hoogeveen

Direkt **GELD** nodig?

Bel Spijkerboer - Elburg
een vertrouwd en voordelig adres.
Tel. 05250-1751

Voor al uw

handels- en familie drukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — Zeist

Redaktieleden

Drs H. de Jong
Mr. dr J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds E. R. Postma
Ds H. Smit
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

K. Muller
H. Pootlaan 242,
Alkmaar
Telefoon 072-16767

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, Zeist
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 27,50 per jaar of
f 14,— per half jaar.
Buitenland f 35,— of
f 50, per luchtpost.

Giro 40 49 45

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen: uiterlijk tot 15 november.

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Merelshoven 273
Capelle aan den IJssel
Tel. 010 - 50.41.78

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.